

CYMELLA ZE STAREJ SZAFY

(Na normandzkim brzegu Marii Konopnickiej)

ze zbiorów
*Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach*

WSTĘP

Szanowni Czytelnicy, któż z nas nie zna choćby pobieżnie twórczości Marii Konopnickiej, któż nie pamięta sierotki Marysi i krasnoludków, *Naszej szkapy*, *Mendla Gdańskiego*, *Dymu*? Nie, nie... spokojnie, nie będziemy tu po raz enty snuć rozważań na temat kunsztu literackiego autorki *Roty*. Zajmiemy się czymś zupełnie innym. Otóż, tym razem na warsztat bierzemy tom nowel *Na normandzkim brzegu*. Zapyta ktoś, a cóż w tym zbioru takiego nadzwyczajnego? Niby nic, ale to tylko pozory.

Kiedy bierzesz Czytelniku do ręki książkę, to przede wszystkim interesuje Cię jej treść: akcja, bohaterowie, przesłanie. A czy zastanawiasz się jakie były losy tego konkretnego egzemplarza książki? Oczywiście, jeśli tom jest nowy, kupiony w księgarni, to pytanie staje się nieaktualne. Jednak nasze cymeliowe publikacje mają za sobą zwykle długie historie. Można je odczytać z pożółkłych kart, zniszczonych okładek, podklejanych grzbietów, czy znaków proveniencyjnych, które najdobitniej „opowiadają” o losach książek, ale też o ich właścicielach.

Zaczynamy więc kolejne „odczytywanie” najwartościowszych wydawnictw ze zbiorów suwalskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej.

Książka

Konopnicka Maria (1842-1910)

Na normandzkim brzegu / Marya Konopnicka.

Warszawa ; Kraków : Gebethner i Wolff, 1904. (Kraków : W. L. Anczyc). - [6], 205, [2] strony ; 16 cm.

Hasło przedmiotowe: [Opowiadanie polskie - 20 w](#)

Brak informacji o dostępności: [Czytelnia Książek](#) : sygn. G.Z.;

KONOPNICKA, Maria (1842-1910). Autor.

G. Z.

Na normandzkim brzegu / Marya Konopnicka.

Warszawa ; Kraków : Gebethner i Wolff, 1904.

(Kraków : W. L. Anczyc). - [6], 205, [2] strony ; 16 cm.

Opowiadanie polskie - 20 w

821.162.1-3

Nr inw.: 002-014912-00-0

W maju 1987 r. do zasobów ówczesnej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej została zakupiona w antykwariacie publikacja *Na normandzkim brzegu*.

Książka trafiła do naszych zbiorów ze względu na osobę jej autorki, która urodziła się w Suwałkach, a od lat 60. XX wieku stała się patronką naszej Biblioteki.

SPIS RZECZY.

I. NA NORMANDZKIM BRZEGU.

	Str.
I. «Madame la Vierge»	1
II. W osadzie	11
III. Na węgorki	23
IV. Przy drzwiach otwartych	39
V. Do ziemi	51
VI. Morze odeszło	73
VII. Barki wracają	87
VIII. Na wybrzeżu	107
IX. O zmierzchu	125
X. «A capella»	149

II. CI MALI.

XI. Szlendaki	155
XII. Mój zegarek	167
XIII. Hanysek	197

Rzeczony zbiór nowel po raz pierwszy ukazał się na rynku wydawniczym w 1904 r. Był on plonem podróży autorki po Francji.

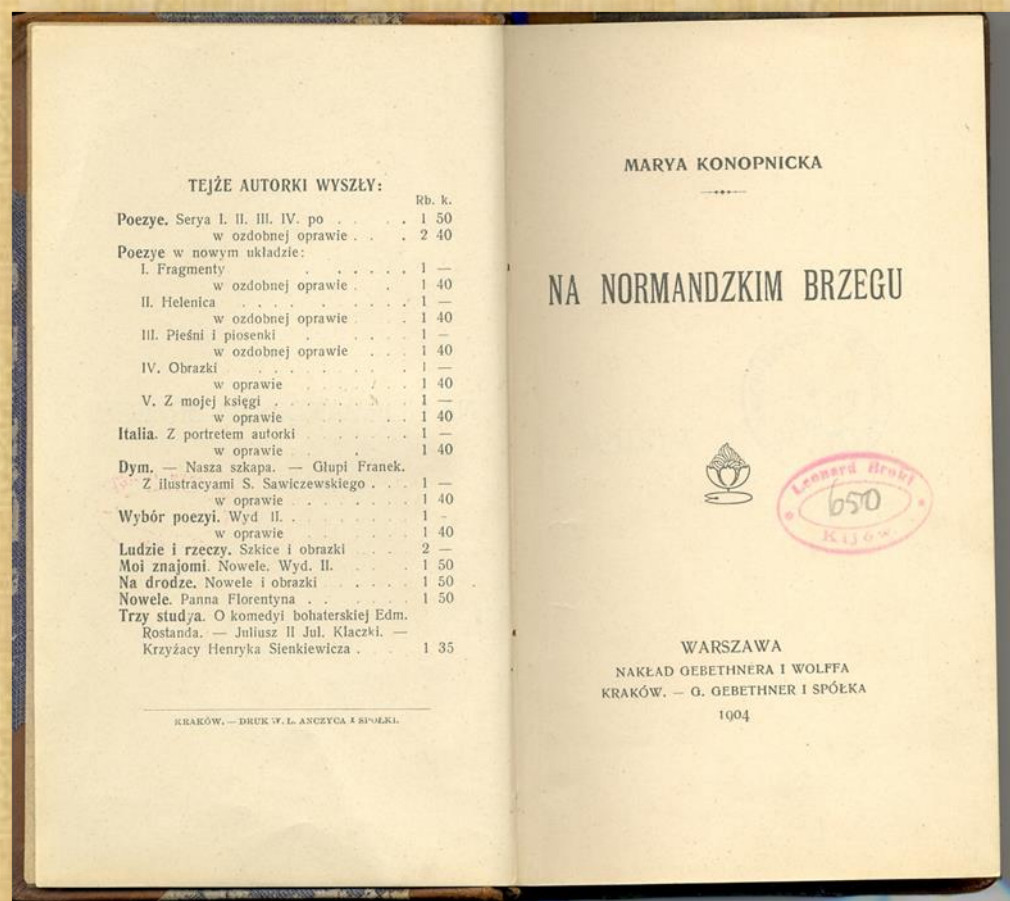
Alina Brodzka pisała: *Jednolitość wewnętrzna tego cyklu polega przede wszystkim na dążeniu do wszechstronnego przedstawienia rytmu życia zbiorowości rybackiej w jego naturalnej, społecznej i obyczajowej motywacji. Na tym tle występują dopiero odrębne i charakterystyczne sylwetki. Każda miniatura pod względem nastroju, nawet kolorytu oddającego gamę barw morza stanowi w ramach cyklu część konieczną i niewymienną. Każda posiada wyraźnie zaakcentowaną budowę, od otwarcia po liryczną, żartobliwą lub refleksyjną pointę.(...) Autorka (...) stworzyła (...) niezmiernie silną sugestię ciągłości rytmu życia, z którego wylaniają się charakterystyczne portrety ludzkie¹.*

Zbiorek uzupełniają trzy utwory – Szlendaki, Mój zegarek, Hanysek –

wydane pod wspólnym tytułem *Ci mali*.

Zawarte w tomie teksty wcześniej publikowane były na łamach ówczesnej polskiej prasy. W 1904 r. doczekały się wydania w formie książkowej.

¹ A. Brodzka, *Maria Konopnicka*, Warszawa 1973, s. 232.

Na stronie przedtytułowej tomu umieszczono informację o dotychczas opublikowanych utworach Konopnickiej, zaś na stronie tytułowej pełną tytulaturę, czyli:

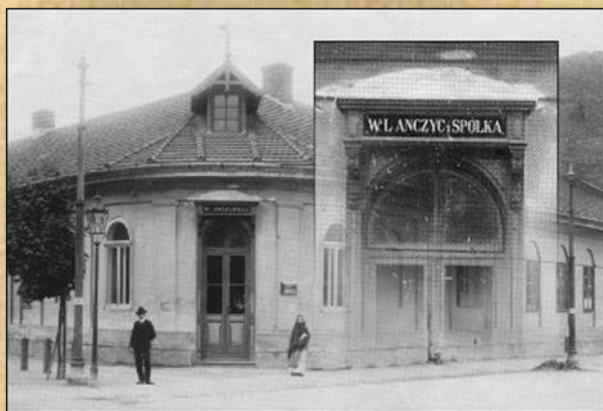
zespół danych zawierających nazwisko autora, tytuł, miejsce i rok wydania oraz instytucję wydawniczą.

Centralne miejsce na stronie zajmuje stylizowany znak graficzny oraz znak własnościowy (pieczętka).

Drukiem publikacji zajął się krakowski zakład poligraficzny Władysława Ludwika Anczyca.

Zakład funkcjonował jako firma rodzinna od 1875 do 1948 r., później został upaństwowiony.

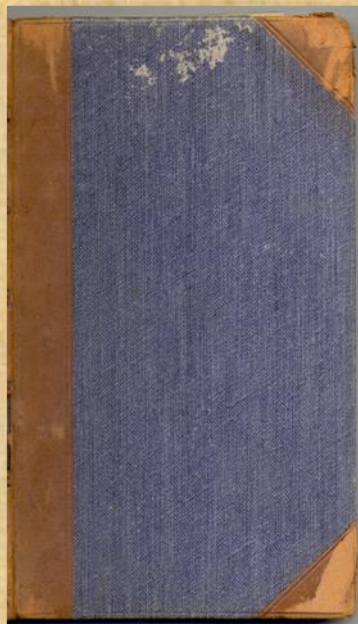

Piękne druki tej firmy (np. Silva Rerum, wydawnictwa J. Mortkiewicza oraz Gebethnera i Wolffa, wielobarwne reprodukcje dzieł sztuki) uzyskały wiele nagród krajowych i zagranicznych². Dzięki staraniom Wacława Anczyca w Krakowie powstała obowiązkowa szkoła dla uczniów drukarskich (1910 r.)³.

Źródło fot.: Najstarsza drukarnia w Polsce, <http://www.drukarnia-anczyca.com.pl/historia.php> [Dostęp: 20.03.2018]

²Encyklopedia wiedzy o książce, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971, s. 50.

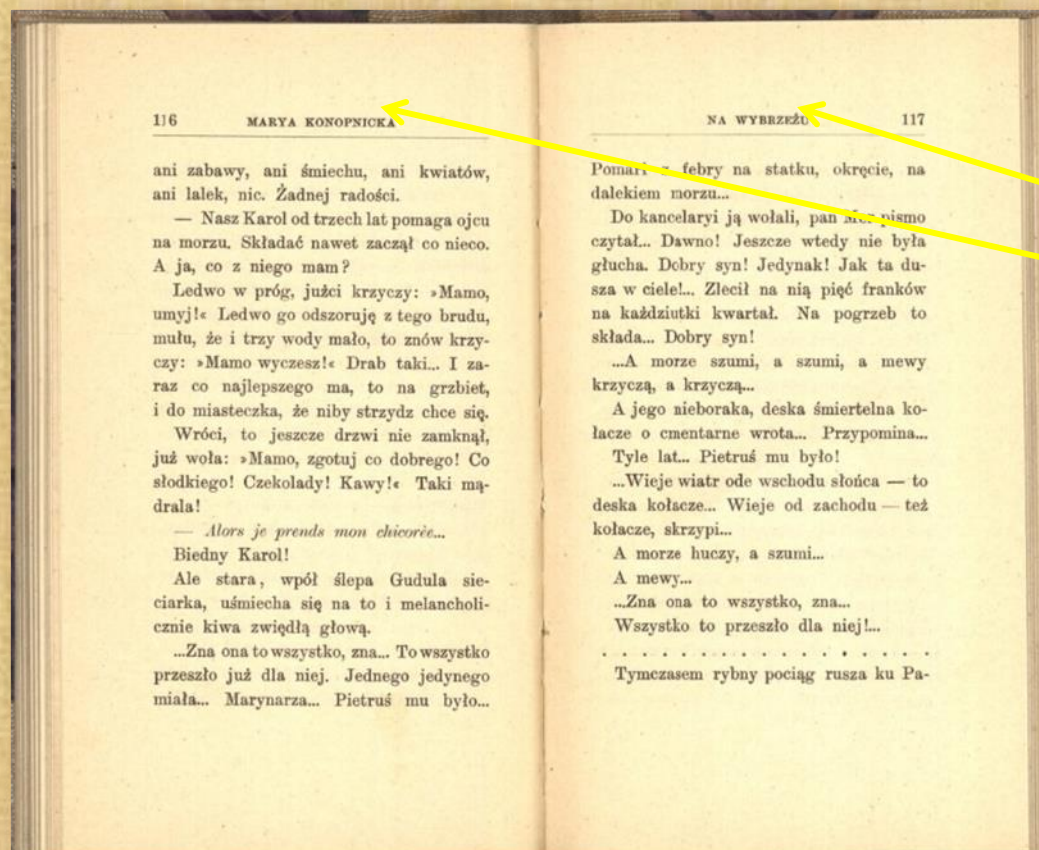
³ Zob. więcej na temat historii drukarni w: Najstarsza drukarnia w Polsce, <http://www.drukarnia-anczyca.com.pl/historia.php> [Dostęp: 20.03.2018].

Okładka twarda – grzbiet i narożniki wykonane ze skóry, natomiast lico przednie i tylne płócienne.

Grzbiet podzielony na sześć szyldzików, z czego w drugim (od góry) umieszczono nazwę autora i tytuł publikacji, w piątym ozdobny element graficzny; w szóstym inicjały L. B. (Ludwik Brokl), które wskazują właściciela tego konkretnego egzemplarza książki.

Książka składa się z 13 arkuszy wydawniczych, liczy 205 stron. Zastosowano arabską paginację.

U góry strony występuje żywa pagina informująca czytelnika o tytule utworu i jego autorze.

Tekst zamyka spis pomocniczy w postaci spisu rzeczy.

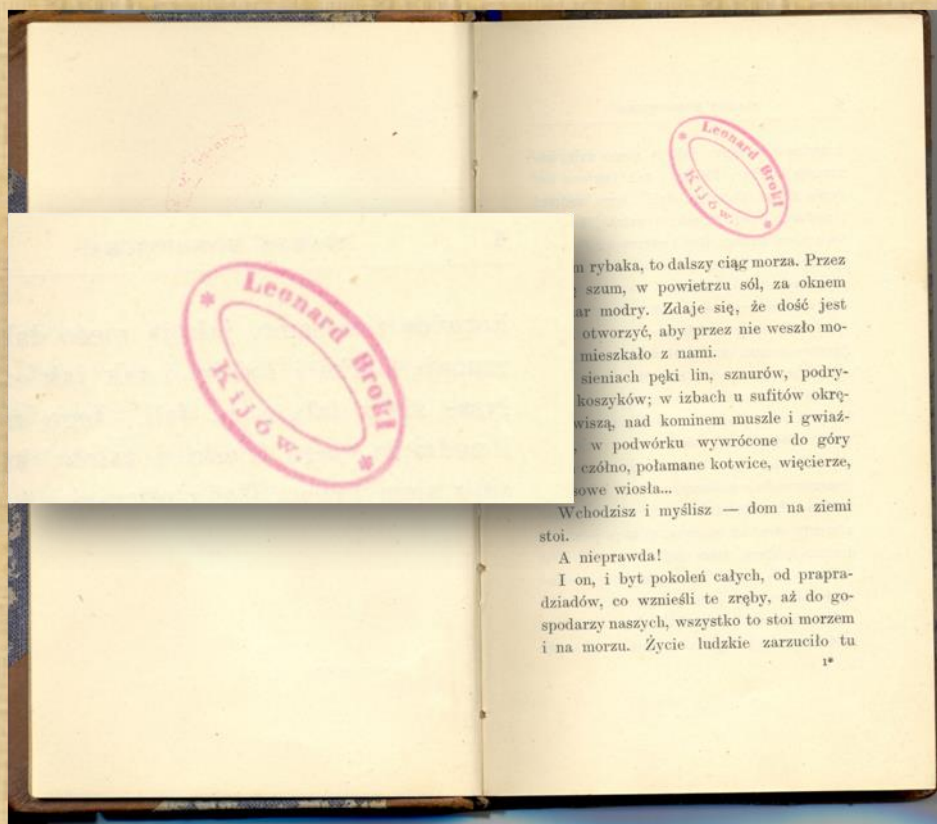
SPIS RZECZY.	
I. NA NORMANDZKIM BRZEGU.	
I. «Madame la Vierge»	1
II. W aniele	11
III. Na węgeln	20
IV. Przy drzwiach otwartych	29
V. Do sieni	31
VI. Morze odziewa	33
VII. Dzikie wznoszą	37
VIII. Na wybrzeżu	107
IX. O smoleńsku	125
X. «A capella»	149
II. O MAM.	
XI. Schronienie	155
XII. Mój węzeł	167
XIII. Blazyn	197

Na wielu stronach książki pojawia się owalna (jajowata) czerwona pieczętka (znak własnościowy), zawierająca nazwisko – Leonarda Brokla oraz nazwę miasta – Kijów. I właśnie w tym miejscu zaczyna się wyjątkowość owego egzemplarza książki Marii Konopnickiej.

Tak jak już wspominaliśmy, do zbiorów suwalskiej Biblioteki publikacja trafiła w 1987 r., nabyta za sumę 1100 zł w księgarni – antykwariacie

prowadzonym przez Dom Książki. Zapewne niewiele osób zwróciło wówczas uwagę na pieczętkę widniejącą na kartkach tego wydania. Wprawdzie zakupu dokonano ze względu na osobę Marii Konopnickiej jednak równie ciekawa okazuje się historia właściciela tego egzemplarza *Na normandzkim brzegu*.

Tak więc, kim był rzeczony Leonard Brokl i jakie były losy książki, która ze starego Kijowa trafiła do Suwałk?

Leonard Brokl (1842-1927) – syn Michała i Rozalii z Szeligowskich. Uczestnik powstania styczniowego, absolwent studiów wyższych, profesor chemii, specjalista w dziedzinie cukrownictwa, dyrektor Szkoły Rolniczej w Czernichowie (1883).

Żonaty z Wandą Dziewiątkiewiczówną (lub Dziewiątkowską – jak podaje Jacek Dehnel); ojciec Ewy, Róży, Przemysława (zwanego Maciejem), Ireny i Zofii (umarła w dzieciństwie); właściciel majątków: w Mninie, Morawicy, Lisowie.

Leonard Brokl. Źródło fot.: <https://www.myheritage.pl/search-records?action=person&siteId=116811721&indId=1505395&origin=profile> [Dostęp: 27.03.2018]

Reklama firmy Leonarda Brokla. Źródło: „Gazeta Cukrownicza” 1910, t. 33, nr 15 (z dn. 8.01.1910)

⁴ Zob.: więcej informacji nt. Leonarda Brokla w tekście Jacka Dehnel, *Leonard Brokl – wspomnienie*, „Świętokrzyskie – Środowisko, Dziedzictwo Kulturowe, Edukacja Regionalna” (wyd. specjalne) 2013, s. 127-132.

Brokl w styczniu 1863 r. zaciągnął się w szeregi powstańczych oddziałów. Po upadku powstania został przymusowo zesłany w głąb Rosji, skąd trafił do Galicji. Wreszcie osiadł w Kijowie.

W okresie kijowskim był właścicielem cukrowni. Posiadał też znaczny majątek, który uzyskał dzięki inwestycjom w akcje. Niestety, utracił go podczas rewolucji w Rosji. Ostatecznie wrócił do Polski i osiadł na Kielecczyźnie, gdzie zamieszkał w dobrach lisowskich⁴.

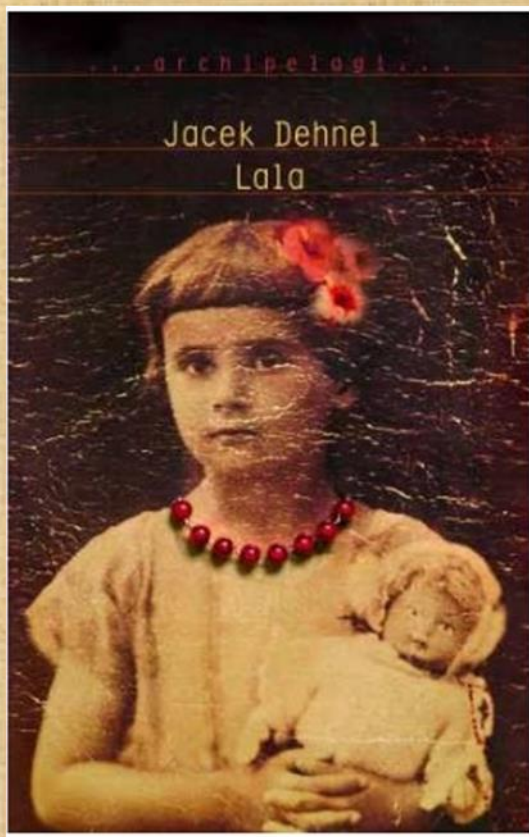

— Z Karty żałobnej

W dniu 12 bm. zmarł weteran powstania z roku 1863 Leonard Brokl, b. dyrekt. średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, b. właściciel Morawicy pod Kielcami. Pogrzeb z oddaniem honorów wojskowych odbył się w Kielcach, dnia 14 bm., na cmentarzu żołnierskim.

Źródło: „Gazeta Kielecka” 1927, nr 73, s. 2

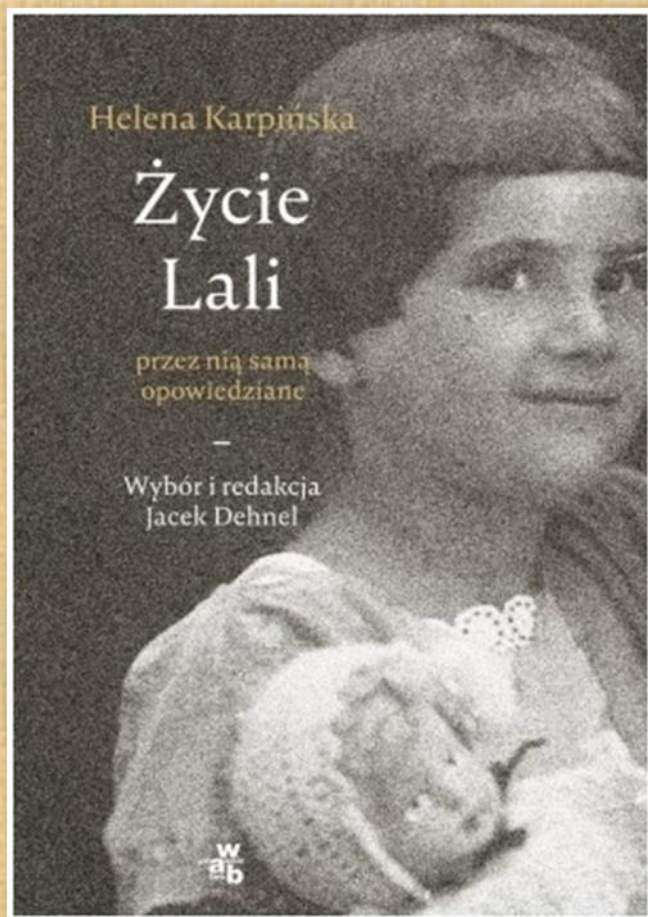
Grób Leonarda Brokla na cmentarzu w Kielcach. Źródło: <http://powstanie1863.zsi.kielce.pl/index.php?id=m06> [Dostęp: 23.03.2018]

Zapewne pamięć o Leonardzie Broklu pozostałaby jedynie w rodzinnych przekazach, gdyby nie Jacek Dehnel, a właściwie wydana w 2006 r. jego książka „Lala”. Rzeczoną Lala była w prostej linii wnuczką Leonarda Brokla i to dzięki jej wspomnieniom ożywają ludzie i zdarzenia minione. Jak pisał o niej Jacek Dehnel: *Helena, zwana Lalą, miała ogromny dar opowiadania historii i przez całe dzieciństwo mówiła mi o swoim dziadku, podobnie jak o reszcie swojej rodziny*⁵.

Ta wyjątkowa opowieść, to z jednej strony historia życia Heleny Karpińskiej (nazywanej w rodzinie Lalą) – babki Dehnela, z drugiej zaś historia Polski postrzegana poprzez pryzmat losów jednostek. Jest to również gorzkie świadectwo o bezpowrotnym odchodzeniu, przemijaniu, próba akceptacji tego, co nieuniknione, a tak bardzo oczywiste.

⁵ J. Dehnel, *Leonard Brokl – wspomnienie*, „Świętokrzyskie – Środowisko, Dziedzictwo Kulturowe, Edukacja Regionalna” (wyd. specjalne) 2013, s. 128.

W 2017 r. na rynek wydawniczy trafił zbiór wspomnień Heleny Karpińskiej „Życie Lali przez nią samą opowiedziane”, który został opracowany i przygotowany przez Jacka Dehnela (dostępne także wydanie w formie e-booku). Zebrane teksty (wyselekcjonowane z pierwotnych maszynopisów i rękopisów, a pochodzące z lat 1962-1980) autorstwa głównej bohaterki, uderzają bardzo osobistym, a przez to właśnie autentycznym charakterem.

Przywoływany tu kilkakrotnie Jacek Dehnel to urodzony w 1980 r. pisarz (poeta i prozaik), tłumacz, malarz, a prywatnie – wnuk Heleny Karpińskiej oraz praprawnuk Leonarda Brokla.

I jeszcze jedna ciekawostka. Wyklejka została sygnowana małą pieczęcią – tekst w języku rosyjskim: ПЕРЕПЛЕТЧИКЪ СТРЖАЛКОВСКІЙ КІЕВЪ (Introligator Strzałkowski Kijów)

Wszystko wskazuje na to, iż jest to znak kijowskiego introligatora, niejakiego E. Strzałkowskiego, który zajął się oprawą tomu należącego do zbiorów Leonarda Brokla.

— STRZAŁKOWSKI, introligator w Kijowie, Kreszczatik 35. Pracownia urządzona wzorowo pod osobistym kierunkiem, wykonuje roboty spiesznie, tanio i elegancko. (2627-10-4)

Reklama pracowni Strzałkowskiego zamieszczona w czasopiśmie „Kraj” 1894, nr 45, z dn. 23 listopada

Źródło: <http://antykwarjat-szczecin.com.pl/znak/ksiazki/>

życie pisze najciekawsze scenariusze.

Zapraszamy więc do sięgnięcia po nasze zbiory, bo z jednej strony *Na normandzkim brzegu* Konopnickiej, a z drugiej Jacek Dehnel i jego *Lala*, i późniejsze wydanie *Życia Lali*. Może te właśnie książki staną się inspiracją do poszukiwań własnych korzeni, do poznawania rodzinnych historii, tworzenia genealogii, spotkań z nieoczekiwanie odnalezionymi krewnymi i kuzynami. Zobaczymy, czas pokaże...

Drodzy Czytelnicy, tak więc posiadany przez suwalską Bibliotekę egzemplarz książki Marii Konopnickiej *Na normandzkim brzegu* jest niewątpliwie wyjątkowy. Primo, dlatego iż jest to prymarne wydanie tego tytułu (przypomnijmy – 1904 r.); secundo, ze względu na osobę Leonarda Brokla – powstańca styczniowego, prapradziadka Jacka Dehnela. Historia zatacza szerokie kręgi. Nie tylko ludzie ale również przedmioty na dziejowej arenie pokonują odległości liczone w setkach kilometrów, zmieniają swoich właścicieli, opowiadają historie, których nie powstydzilby się niejeden scenarzysta. Nie na darmo ludowa mądrość mówi, iż

BIBLIOGRAFIA

1. Brodzka A., *Maria Konopnicka*, Warszawa 1973.
2. Dehnel J., *Lala*, Warszawa 2006.
3. Dehnel J., *Leonard Brokl – wspomnienie*, „Świętokrzyskie – Środowisko, Dziedzictwo Kulturowe, Edukacja Regionalna” (wyd. specjalne) 2013.
4. *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadlowski Wrocław 1971.
5. Karpińska H., *Życie Lali*, Warszawa 2017.

NETOGRAFIA:

1. *Leonard Brokl*, <https://www.myheritage.pl/search-records?action=person&siteId=116811721&indId=1505395&origin=profile> [Dostęp: 27.03.2018]
2. *Najstarsza drukarnia w Polsce*, <http://www.drukarnia-anczyca.com.pl/historia.php> [Dostęp: 20.03.2018].

Ciąg Dalszy Nastąpi...

Dziękujemy za uwagę
i zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>

e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl,

czytelnia@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46

czytelnia książek: tel. 87 565-62-46 w. 19